

Paula Palmeos 75-vuotias

Paula Palmeos

Paula Palmeos -nimi on niin oudon kaunis, että se ensi kuulemalta jää mieleen. Akateemikko Paul Ariste on arvellut, että Palmeos olisi alkuperältään henkilönnimi Bartholomeus. Suure-Jaanin lähellä on ollut Navesti-niminen kartano ja sen tilanhoitajana – asiakirjojen mukaan – oli muinoin muuan Palmaeus. Hänestä polveutuvat Palmeosit, jotka kaikki ovat keskenään sukua.

Paula Palmeos syntyi 18. marraskuuta 1911 Suure-Jaanin pitäjässä Vastemõisan »vallan» Kildun kylässä. Isä oli kylän mylläri. Kildulla on »ministeriumin»

koulu, ja sitä Paula ehti käydä kolme luokkaa, ennen kuin vanhemmat muuttivat Lahmuseen. Siellä Talveren kunnan Kaasen kylän koulussa Paula kävi 4. luokan; 5. ja 6. luokan hän suoritti Lõhaveressa. Tämän jälkeen koulunkäynti jatkui Viljannissa, ensin vuoden »kommerts»-kymnaasissa, ja kun se yhdistettiin Viljannin kaupungin lukioon, Paula kävi lukion luokat 2–5 siinä.

Syksyllä 1930 Paula lähti Tarttoon opiskelemaan englannin kieltä; niin hän oli ajatellut. Mutta suunnitelmat muuttuivat heti alussa, kun hän osui kuuntelemaan viron kielen professorin Andrus Saaresten luentoja. Englanti jäi, ja tilalle tulivat uralilainen kielentutkimus, viron kieli ja kirjallisuus sekä kansanrunous. Opiskelun taloudellinenkin puoli tällöin järjestyi, niin että hän sai pientä apurahaa koko opiskeluajan.

Kesälomiensa aikana Paula Palmeos keräsi Akadeemiline Emakeele Seltsin stipendiaattina murretietoja, enimmäkseen sanastoa. Ensimmäisenä kesänä 1932 hän työskenteli Juurun pitäjän Kaiun kunnan Toomjan kylässä, sitten seitsemänä peräkkäisenä kesänä Hiidenmaalla eri paikoissa (Kainan kunnan Lugusen kylässä, Emmasten Nõmmella ja Pühalepalla). Kyselyapuneuvoista tärkein oli Wiedemannin suuri sanakirja, mutta käytävissä oli myös aihepiireittäisiä kyselyvihkosia. Rungas aines oli tarpeen Saaresten sanakirjaan (Eesti keele mõisteline sõnaraamat) ja laajaksi suunniteltuun viron murrekartastoon (Eesti murdeatlas).

Lukuvuodeksi 1936–37 Paula Palmeos sai stipendin Unkariin. Unkaria hän oli opiskellut jo Tartossa, mutta Budapestissa hän oppi kielen hyvin ja tutustui Unkarin kulttuuriin, erityisesti kirjallisuuteen. Unkarin kieleen liittyy hänen maisterintyönsäkin »Ensi tavun vokaalit itämerensuomalaisissa kielissä ja unkarissa» (1939); tämän aiheen hän oli saanut Budapestiin pääaineensa opettajalta professori Julius Markilta. Unkarilla onkin opiskeluajoista lähtien ollut keskeinen sija Paulan sydämessä. Hän viihtyi Unkarissa niin hyvin, että pitää yhä Unkaria toisena kotimaanaan. Tarton yliopistossa hän on opettanut unkaria vuodesta 1944 lähtien. Voi sanoa, että kaikki unkarilaisen kirjallisuuden vironajat ovat Paula Palmeosin oppilaita, ja itsekin hän on kääntänyt unkarilaisia novelleja sekä mm. valmistanut Petõfin runojen vironosvalikoiman.

Sota-ajan monimutkaisissa, sekavissa oloissa Paula Palmeos toimi mm. Eesti entsüklopedian toimitussihteerinä (1939–40), mutta kun sen laatimisesta luovuttiin, hän erinäisten vaiheiden kautta joutui v. 1942 Jõhviin lukion viron kielen opettajaksi.

Syksystä 1944 lähtien Paula Palmeos on ollut Tarton yliopiston suomalais-ugrilaisen oppituolin opettajana, vuodesta 1956 dosenttina. Hänen opetusohjelmansa on kuulunut yleinen fennougristiikka, suomalais-ugrilaiset kansat, mutta erityisesti unkari, suomi ja karjala.

Suomen kielen opettajaksi hän joutui jo vuonna 1947 – osaamatta käytännössä suomea, kuten hän on sanonut. Oppituolin päämies professori Ariste kuitenkin tahtoi niin, ja Paula Palmeos totteli. Kun siihen aikaan ei ollut mahdollista matkustaa Suomeen suomea oppimaan, hän matkusti Neuvosto-Karjalaan. Kesän 1947 hän vietti enimmäkseen lähellä Petroskoita Pässinrannassa, jossa monilla Neuvosto-Karjalan suomalaisilla on kesähuvilansa. Hän asui siellä Elina ja Antti Timosen luona ja opiskeli suomea Elina Timosen »koulussa». Toisena opettaja-

naan Paula muistaa Kosti Lahti -nimisen amerikansuomalaisen. Oppilaasta tuli suomen kielen opettaja, pätevä ja – kuten olen kuullut – sangen vaativa. Yliopistopetukseen sopivaa oppikirjaa ei ollut; niinpä Paula Palmeos kirjoitti semmoiset: »Soome keele õpik» (1955, myöhempiä täydennettyjä painoksia 1964, 1966 ja 1981) ja »Suomen kielen lauseoppia» (1964; v. 1982 jo viides painos). Kun Neuvostoliiton tiedeakatemia Karjalan osasto v. 1958 julkaisi suomen kieliopin »Grammatika finskogo jazyka», hän kirjoitti siihen partikkeleita koskevat kohdat.

Opetustyössä Paula Palmeos joutui tekemisiin myös muiden sukukielten kuin suomen ja unkarin kanssa. Kun tutkimusmatkat tulivat mahdollisiksi, niin tottuneena kenttätyöntekijänä hän oli valmis lähtemään oppilaidensa kanssa erilaisiin murremaisemiin. Useimmat matkoista ovat suuntautuneet Neuvosto-Karjalan ulkopuolella oleviin karjalaisaarekkeisiin: vuosina 1953–60 Valdain kyliin, vuodesta 1964 (kymmenkunta kertaa) kaukasiin Djoržan kyliin, vuosina 1976–79 Tihvinän karjalaisten luo ja vuosina 1961–63 Kalininin alueen (ent. Tverin läänin) pohjoisosaan Vesjegonskin seudulle Tšamerovon kylän ympäristöön. Matkojen tuloksista kertovat ne tutkielmät ja aineskokoelmat, jotka ovat Tartossa, enimmäkseen yliopiston suomalais-ugrilaisen oppituolin hallussa.

Vaikka Paula Palmeos on epäitsekäästi käyttänyt aikaansa oppilaiden hyväksi, hän on ehtinyt valmistaa keräämänsä aineiston pohjalta lukuisia karjalan kielen erikoiskysymyksiä käsitteleviä artikkeleita ja ennen muuta tärkeän monografian »Karjala valdai murrak» (1962). Paula Palmeosin artikkelituotantoon – hieman yli 100 numeroa – kuuluu kyllä muutakin kuin karjalan kielisaarekkeisiin liittyvää. Hän on käsitellyt myös viron murteiden kysymyksiä, kirjoittanut arvosteluja ja oppihistoriallisia katsauksia (mm. »Soome-ugri keeleteadus Tartu Riiklikus Ülikoolis 1940–1961», Keel ja

Katsauksia

Kirjandus 1961; sama englanniksi SFU 1965).

Muuallekin kuin karjalaisperiferioihin Paula Palmeos on opastanut Tarton yliopiston ylioppilaita ja aspirantteja: Vepsän ja Mordvan kyliin ynnä myös Unkariin. Paula Palmeosin johtamien tutkimusmatkojen ansioksi on suurelta osalta luettava se, että virolaisilla kielentutkijoilla yleisesti on hyvä puhekielen tallennuksen taito ja myös, mikä tärkeätä, sen miljöön tuntemus, jossa tutkittava kieli elää.

On luonnollista, että Kalevalaseura ja Suomalais-ugrilainen Seura ovat valin-

neet Paula Palmeosin ulkomaiseksi jäsenekseen ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seura kirjeenvaihtajajäsenekseen.

Lahdentakaisia ystäviään Paula Palmeos muistaa näiden merkkipäivinä kuin vain harva, ja hänen kodissaan on vietetty kauniita virolais-suomalaisia hetkiä, joita täällä lämpimin mielin muistellaan. Suomalaiset kollegat kiittävät ja onnittelevat Paula Palmeosia ja toivottavat hänelle edelleen voimia ja intoa työssä tutkimuksen ja Viron ylioppilasnuorison hyväksi.

PERTTI VIRTARANTA